

КРИМСЬКА
ПРАВОЗАХИСНА
ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com
website: crimeahrg.org

ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ Й НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ОКУПОВАНОМУ КРИМУ ЗА 2024 РІК

м. Київ,
січень 2025 р.

**КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА**

Кримська правозахисна група (КПГ) — організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму¹.

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини і злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії в Україні².

**COALITION
FOR THE
INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT**

КПГ — учасниця Коаліції за Міжнародний кримінальний суд³.

¹ <https://crimeahrg.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

³ <https://www.coalitionfortheicc.org/>

ЗМІСТ

1. ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ	2
Викрадення у Херсонській та Запорізькій областях та вивезення до Криму	2
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	4
Жінки, позбавлені волі через політично мотивоване кримінальне переслідування	4
«Справа кримських мусульман».....	6
«Справи українських диверсантів».....	8
Переслідування за звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана	9
Переслідування Свідків Єгови	10
Цивільні особи, звільнені з місць несвободи	11
СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ.....	12
Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію	14
2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	16
ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ	16
АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ	17
3. ДЕЯКІ МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДОКРИМУ	19

1 ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

ВИКРАДЕННЯ У ХЕРСОНСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ ТА ВИВЕЗЕННЯ ДО КРИМУ

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну окупований Крим продовжує використовуватися російською владою для утримування цивільних осіб, викрадених з новоокупованих територій, зокрема Херсонської та Запорізької областей. Для незаконного утримання цивільних осіб так само діють СІЗО №1 (начальник — *Сергій Геберлейн*), яке функціонувало й до 2022 року, та створені після 24 лютого 2022 року СІЗО №2 (начальник — *Антон Горкун*) та СІЗО №8 (начальник — *Рауф Ідрісов*).

Викрадені цивільні особи у Криму стають фігурантами кримінальних справ або утримуються incommunicado без надання їм правової допомоги та можливості повідомити своїм родичам про місце свого перебування.

Станом на грудень 2024 року КППГ верифікувала щонайменше **86 цивільних осіб**, викрадених з Херсонської та Запорізької областей та вивезених до Криму. Більшість з них утримувалася або утримується у СІЗО №2 Сімферополя. Щонайменше 24 людини з цього списку, за інформацією КППГ, продовжують перебувати в місцях несвободи у Криму в статусі incommunicado без жодного офіційного підтвердження з боку РФ.

В усіх випадках викрадень та затримань в окупованих частинах Херсонської та Запорізької областей, задокументованих КППГ, представники збройних сил РФ, Росгвардії та ФСБ застосовували тортури та не надавали необхідної медичної допомоги.

- ▶ КППГ задокументувала наступні місця несвободи під контролем РФ, в яких систематично застосовуються (або застосовувалися) тортури до цивільних осіб:
- ▶ приміщення Головного управління Національної поліції України, вулиця Лютеранська, 4, Херсон (до моменту звільнення від російської окупації)
- ▶ Ізолятор тимчасового тримання, вулиця Теплоенергетиків 3, Херсон (до моменту звільнення від російської окупації)
- ▶ приміщення Вищого професійного училища №17, вулиця Паризької Комуни, будинок 88, місто Генічеськ (окупована частина Херсонської області)¹

¹ З 15 лютого 2023 року в державному реєстрі РФ було зареєстровано «управление федеральной службы войск национальной гвардии РФ по Херсонской области»

КПГ верифікувала щонайменше **86 цивільних осіб**, викрадених з Херсонської та Запорізької областей та вивезених до Криму. Щонайменше **24 з них** продовжують перебувати в місцях несвободи у Криму *incommunicado* без офіційного підтвердження з боку РФ

**Станом на грудень 2024 року*

- ▶ слідчий ізолятор, вул. Тараса Шевченка, 66, село Чонгар Генічеського району (окупована частина Херсонської області)
- ▶ СІЗО-1 у Сімферополі
- ▶ СІЗО-2 у Сімферополі
- ▶ СІЗО-8 у Сімферополі

Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб розглядають «суди» Криму, суди на території РФ (включаючи військові суди РФ) або «суди», створені після 24 лютого 2022 року на новоокупованих територіях.

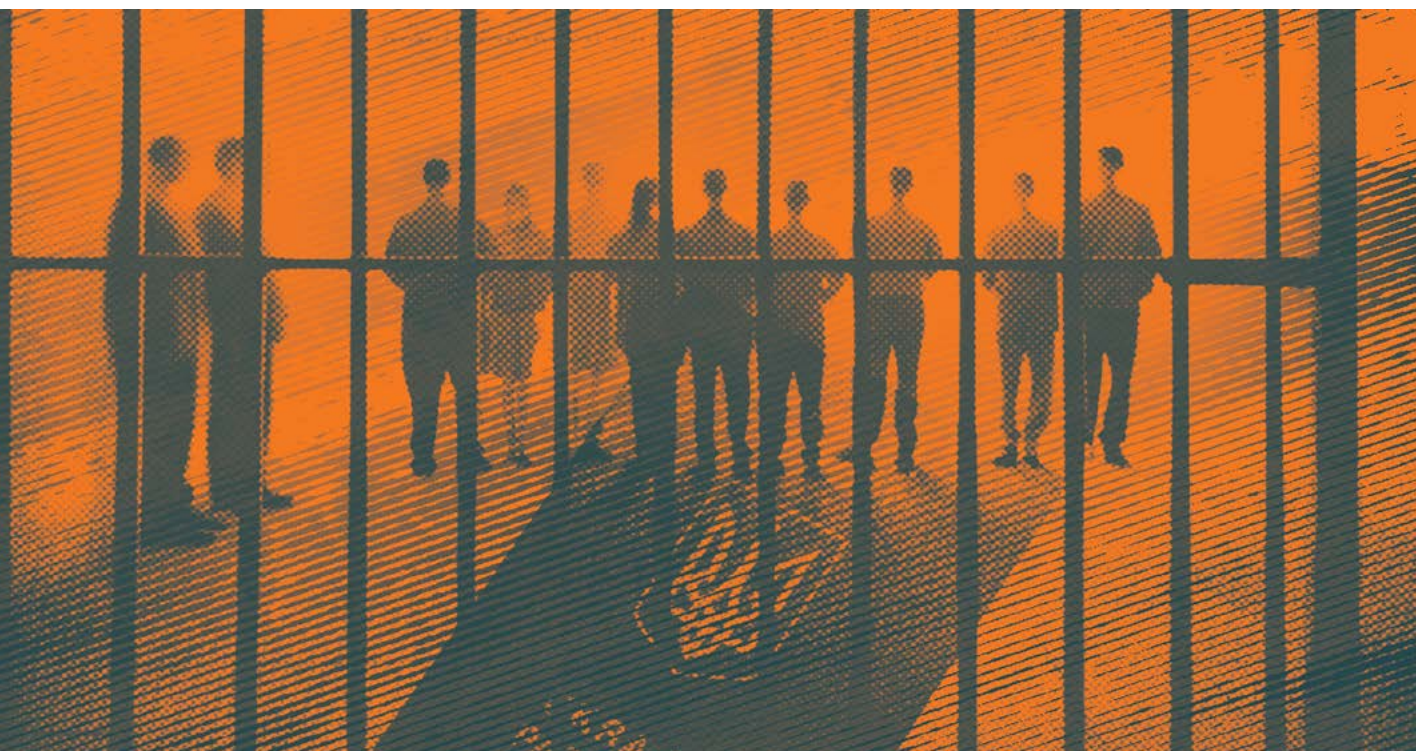
Упродовж 2024 року було ухвалено щонайменше **6 незаконних вироків** (цивільні особи та військовослужбовці України):

- житель Нової Каховки **Артем Баранов** — 10 років та 6 місяців колонії (Південний окружний військовий суд РФ);
- житель Мелітополя **Ярослав Жук** — 14 років колонії (Південний окружний військовий суд РФ);
- двоє українських прикордонників, захисників «Азовсталі» в Маріуполі **Іван Терещенко та Василь Дмитрюк** — по 17 років колонії суворого режиму («Верховний суд» Криму);
- волонтерка з Херсона **Ірина Горобцова** — 10 років та 6 місяців колонії загального режиму («Херсонський обласний суд»);
- уродженець Запоріжжя **Павло Левченко** — 22 роки колонії (Південний окружний військовий суд РФ).

ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щонайменше 250 громадян України перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. Список таких осіб постійно оновлюється на сайті КПГ за посиланням <https://dela.crimeahrg.org/uk/>

Задля політично вмотивованого переслідування окупаційна влада продовжує застосовувати практику фабрикації кримінальних справ за «терористичними» та «екстремістськими» статтями, статтями про незаконні збройні формування, диверсію, шпигунство, «державну зраду» та незаконне зберігання зброї чи вибухових речовин.

Щонайменше **250 громадян України** перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування

ЖІНКИ, ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ ЧЕРЕЗ ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

У місцях несвободи на території окупованого півострову та РФ перебуває щонайменше **17 жінок** з Криму та Херсонської та Запорізької областей.

Галина Довгопола, 69-річна українська активістка, мешканка Севастополя, яка публічно висловлювала свій осуд окупації Криму та підтримувала зв'язок з волонтерськими організаціями України. ФСБ РФ затримала жінку у листопаді 2019 року. У березні 2021 року «Севастопольський міський суд» засудив її за «державну зраду» (ст. 275 КК РФ) до 12 років колонії загального режиму. Галина утримується у колонії №1 селища Головіно Володимирської області (РФ) та потребує негайної медичної допомоги.

Щонайменше **17 цивільних жінок** з Криму та Херсонської та Запорізької областей перебувають у місцях несвободи на території Криму та РФ

Ірина Данилович, 45-річна громадянська журналістка, медсестра, мешканка Феодосії. Ірина захищала інтереси медпрацівників на півострові та висвітлювала порушення їхніх прав. Співробітники ФСБ викрали її 29 квітня 2022 року і до 7 травня утримували в підвалі ФСБ.

28 грудня 2022 року «Феодосійський міський суд» оголосив вирок Ірині за нібито «зберігання вибухових речовин» та засудив до 7 років позбавлення волі й 50 тисяч рублів штрафу. 29 червня 2023 року «Верховний суд Криму» скоротив на один місяць термін покарання. Через ненадання медичної допомоги Ірина повністю втратила слух на ліве вухо. 14 травня 2024 року четвертий касаційний суд загальної юрисдикції в Краснодарі залишив без змін ухвалу «Верховного суду» Криму. Наразі активістка утримується у виправній колонії №7 у Зеленокумську Ставропольського краю РФ та потребує медичної допомоги.

Оксана Сенеджук, 58-річна українська активістка, філолог, мешканка Севастополю, учасниця акцій проти окупації Криму у Севастополі у 2014 році. Оксану неодноразово викликали на допити через її українську позицію. 15 серпня 2024 року вона була заарештована ФСБ РФ за звинуваченнями у «державній зраді» (ст. 275 КК РФ). 26 грудня 2024 року «Севастопольський міський суд» засудив жінку до 15 років колонії загального режиму та штрафу у 200 тисяч рублів. Наразі Оксана Сенеджук утримується у СІЗО №1 у Сімферополі.

Людмила Колесникова, 34-річна мешканка Ялти, юристка. З 2011 року працювала в МВС Криму. Після окупації залишилася на посаді слідчої до 2018 року, потім, до 2019 року працювала дізнавачем в окупаційних органах влади. У 2019 році звільнилася. З 2022 року Людмила жила в Ірландії. У червні 2024 року приїхала на похорон матері до окупованої Ялти та була затримана співробітниками ФСБ. Проти неї відкрили кримінальну справу за ст. 275 КК РФ («державна зрада»), звинувативши її у наданні фінансової допомоги Україні у розмірі 25 євро через покупку цифрових поштових марок «російський військовий корабель». Людмилу утримують у СІЗО №2.

- У Криму утримуються також жінки, викрадені з Херсонської та Запорізької областей.

Ірина Горобцова, 39-річна тестувальниця в ІТ-компанії та громадська активістка. Під час російської окупації Херсона допомагала місцевій лікарні. 13 травня 2022 року була викрадена та вивезена до Сімферополя. 15 серпня 2024 року Ірину засудили до 10 років і 6 місяців колонії загального режиму за «шпигунстві» (ст. 276 КК РФ). Наразі утримується у СІЗО №1 Сімферополя.

Ганна Єльцова, 24-річна студентка Херсонського державного університету. 29 листопада 2022 року була викрадена в селі Агаймани з будинку бабусі. Два роки Ганну утримували incommunicado у СІЗО Сімферополя. У жовтні 2024 року ФСБ повідомила, що проти неї відкрита кримінальна справа за ст. 276 КК РФ («Шпигунство»). За версією ФСБ, жінка нібито передавала українським спецслужбам дані про розташування російських військ на Херсонщині. Ганна утримувалася у СІЗО №2 Сімферополя щонайменше з серпня 2023 року.

Окрім зазначених вище жінок, за інформацією КПГ, у місцях несвободи на території Криму та РФ утримується ще щонайменше 11 жінок з Криму та Херсонської та Запорізької областей². Всього КПГ задокументувала щонайменше 17 цивільних жінок з Криму та Херсонської та Запорізької областей, які перебувають у місцях несвободи на території Криму та РФ.

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи, більшість з яких — кримські татари, звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України.

108 осіб позбавлено волі у «справах кримських мусульман»

² В інтересах затриманих та в цілях безпеки їхніх родин всі імена жінок не оприлюднюються

Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (*багато хто з них — співробітники ФСБ РФ*), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Станом на кінець грудня 2024 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у «справах кримських мусульман», склала **щонайменше 108 осіб**.

● Упродовж 2024 року суди РФ ухвалили такі рішення:

- ▶ **у червні** Верховний суд РФ залишив чинним вирок Південного окружного військового суду РФ **Вадиму Бектемірову** — 11 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у серпні** Верховний суд РФ залишив чинними вироки Південного окружного військового суду РФ **Ельдару Кантімірову, Ленуру Халілову, Руслану Месутову та Руслану Нагаєву**. Руслана Нагаєва та Ельдара Кантімірова засуджено до 13 та 12 років колонії суворого режиму, Ленура Халілова та Руслана Месутова — до 18 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у серпні** Верховний суд РФ залишив чинними вироки Південного окружного військового суду РФ **Тофіку Абдулгазієву, Владлену Абдулкадірову, Іззету Абдуллаєву, Меджіту Абдурахманову** — по 12 років колонії суворого режиму, та **Білялу Аділову** — 14 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у вересні** Апеляційний військовий суд Власихи залишив чинним вирок незрячому (*має інвалідність по зору*) **Олександрю Сізікову** — 17 років колонії, та залишив чинними вироки Південного окружного військового суду **Аліму Суф'янову та Сейрану Хайредінову** — по 12 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у вересні** Верховний суд РФ залишив чинним вирок **Яшару Шихаметову**, засудженому до 11 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у вересні** Апеляційний військовий суд Власихи залишив чинним вирок імаму **Раїфу Февзієву** — 12 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у вересні** Верховний суд РФ залишив чинними вироки **Ернесту Ібрагімову та Олегу Федорову** — по 13 років колонії суворого режиму;
- ▶ **у листопаді** Верховний суд РФ посмертно скасував вирок **Джемілю Гафарову**, який помер 10 лютого 2023 року внаслідок свідомого ненадання йому медичної допомоги в СІЗО Новочеркаська (РФ);
- ▶ **у листопаді** Верховний суд РФ залишив чинними вироки Південного окружного військового суду **Сервету Газієву, Аліму Карімову, Сейрану Муртазі та Ерфану Османову** — по 13 років колонії суворого режиму.
- ▶ **5 березня 2024 року** у Криму пройшли обшуки у будинках 10 кримських татар у Бахчисараї, Джанкої та Джанкойському районі. Після цього були взяті під варту **Наріман Аметов, Енвер Халілаєв, Алі Мамутов, Вахід Мустафаєв, Мустафа Абдураманов, Мемет Люманов, Азіз Азізов та Рустем Османов**. Їх звинувачують за ст. 205.5 КК РФ («Організація діяльності терористичної організації та участь у її діяльності»). По цій справі також під домашнім арештом перебувають **Ремзі Куртнезирів та Арсен Кашка**.

«СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За кримськими «справами українських диверсантів і шпигунів» в ув'язненні перебувають **щонайменше 83 людини**, серед них затримані у Криму та щонайменше 28 людей, які були викрадені у Запорізькій або Херсонській областях після 24 лютого 2022 року.

У таких справах ФСБ РФ під час затримання звинувачує кримчан «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

Упродовж 2024 року за справами «українських диверсантів та шпигунів» судами РФ та «судами» на окупованих територіях України було ухвалено **щонайменше 23 вироки**.

● Південний окружний військовий суд м. Ростов-на-Дону, РФ, ухвалив такі вироки:

1. Артур Агасарян — 20 років позбавлення волі;
2. Олексій Васютин — 6 років позбавлення волі;
3. Костянтин Євмененко — 10 років позбавлення волі;
4. Андрій Єнюков — 10 років позбавлення волі;
5. Сергій Єржов — 18 років позбавлення волі;
6. Мурат Кадиров — 10 років позбавлення волі;
7. Ігор Корчинський — 18 років позбавлення волі;
8. Віталій Расторгуєв — 12 років позбавлення волі;

83 особи позбавлено волі у «справах українських диверсантів й шпигунів». Винесено щонайменше **23 обвинувальні вироки**

9. Володимир Кривцун — 11 років позбавлення волі;
 10. Павло Левченко — 22 роки позбавлення волі;
 11. Олександр Литвиненко — 9 років і 6 місяців позбавлення волі;
 12. Дмитро Папенко — 21 рік позбавлення волі;
 13. Володимир Пазін- 16 років позбавлення волі;
 14. Сергій Сауляк — 18 років позбавлення волі.
- **«Верховний суд» Криму ухвалив такі вироки:**
 15. Владислав Афанасьєв — 15 років позбавлення волі;
 16. Юрій В'юненко — 15 років позбавлення волі;
 17. Владислав Кисляков — 13 років позбавлення волі.
 - **«Київський районний суд» Сімферополя ухвалив вирок:**
 18. Мамут Беялов — 12 років позбавлення волі.
 - **«Залізничний районний суд» Сімферополя ухвалив вирок:**
 19. Ігор Динський — 14 років позбавлення волі.
 - **«Джанкойський районний суд» ухвалив вирок:**
 20. В'ячеслав Піскунов — 14 років позбавлення волі.
 - **«Севастопольський міський суд» ухвалив вирок:**
 21. Оксана Сенеджук — 15 років позбавлення волі.
 - **«Херсонський обласний суд» на окупованій частині Херсонщині ухвалив такі вироки:**
 22. Олег Коваленко — 12 років позбавлення волі;
 23. Ігор Протоковило — 12 років позбавлення волі.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ім. Н. ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною підставою переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ. (*Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації*) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана». Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ про те, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ визнав «терористичним» й заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджихана».

За звинуваченнями в участі у батальйоні імені Н. Челебіджихана позбавлені волі щонайменше 33 людини, включаючи громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

Упродовж 2024 року КПГ задокументувала щонайменше 5 таких справ, в рамках яких були затримані мешканці Криму або мешканці окупованих частин Херсонської та Запорізької областей, яких на певний період вивозили до Криму.

За звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана ув'язнено щонайменше **33 людини**

22 травня «Київський районний суд» Сімферополя засудив **Акіма Гафарова** до 5 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 208 КК РФ. 8 серпня «Верховний суд» Криму змінив вирок Акіму Гафарову, виключивши з нього вказівку про застосування ст. 64 КК РФ, і постановив вважати Акіма Гафарова засудженим до позбавлення волі строком на 8 років з перебуванням перших 3 років у в'язниці.

7 серпня «Генічеський районний суд» окупованої частини Херсонської області засудив місцевого підприємця та громадського діяча за збереження кримськотатарської ідентичності **Нарімана Аблязова** до 3,5 років позбавлення волі.

17 жовтня «Генічеський районний суд» засудив мешканця Новоолексіївки Халіла Куртамета, батька раніше засудженого Аппаза Куртамета, до 8 років позбавлення волі.

У жовтні «Генічеський районний суд» виніс вирок **Наріману Дерману** та засудив його до 3,5 років колонії суворого режиму з відбуванням першого року у в'язниці.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ

У 2017 році Верховний суд РФ визнав «Свідків Єгови» екстремістською організацією та заборонив її діяльність на території РФ, включаючи кримські осередки «Свідків Єгови». З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вироки учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням свободи.

За період окупації щонайменше щодо **13 кримчан** були винесені обвинувальні вироки за звинуваченнями у причетності до релігійної організації «Свідки Єгови» (Артем Герасимов, Олександр Дубовенко, Євген Жуков, Олександр Литвинюк, Володимир Маладика, Володимир Сакада, Віктор Сташевський, Сергій Філатов, Ігор Шмідт, Артем Шаблій, Максим Зінченко, Сергій Парфенович та Юрій Геращенко).

- Упродовж 2024 року було ухвалено вироків стосовно щонайменше 3 віруючих:

- ▶ мешканець Феодосії **Максим Зінченко** — 2 роки примусових робіт («Нахімовський районний суд» Севастополя);
- ▶ мешканці Красногвардійського **Сергій Парфенович та Юрій Герашенко** — до 6 років позбавлення волі умовно («Красногвардійський районний суд»). Однак «Верховний суд» Криму змінив умовний термін на 6 років колонії.

Мешканця Джанкою Віктора Урсу відпустили з-під домашнього арешту, замінивши заповідний захід на підписку про невиїзд й належну поведінку.

У 2024 році було проведено щонайменше 17 обшуків у «Свідків Єгови». За інформацією сайту «Свідків Єгови», переслідування віруючих посилюються — у Криму за останні два роки кількість обвинувачених зростає вдвічі — з 16 до 32.

Щонайменше **3 вироків**, максимальне покарання – **6 років колонії**. За весь період окупації щонайменше **13 віруючих** було засуджено

ЦИВІЛЬНІ ОСОБИ, ЗВІЛЬНЕНІ З МІСЦЬ НЕСВОБОДИ

28 червня в рамках обмінів між Україною та РФ був звільнений заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріман Джелал, засуджений у Криму до 17 років колонії суворого режиму. Разом з ним повернули ще 9 цивільних громадян України.

13 вересня в рамках обмінів між Україною та РФ була звільнена 25-річна кримська татарка Леніє Умерову, яка була позбавлена волі з 4 грудня 2022 року. Разом із Леніє до України з місць несвободи, контрольованих РФ, повернулися ще 49 громадян України.

Всього за період окупації в рамках взаємних звільнень та політичних домовленостей було звільнено лише 10 громадян України, позбавлених волі за «кримськими» політично

За період окупації Криму в рамках політичних домовленостей було звільнено лише **10 громадян України**, позбавлених волі за «кримськими» політично мотивованими справами

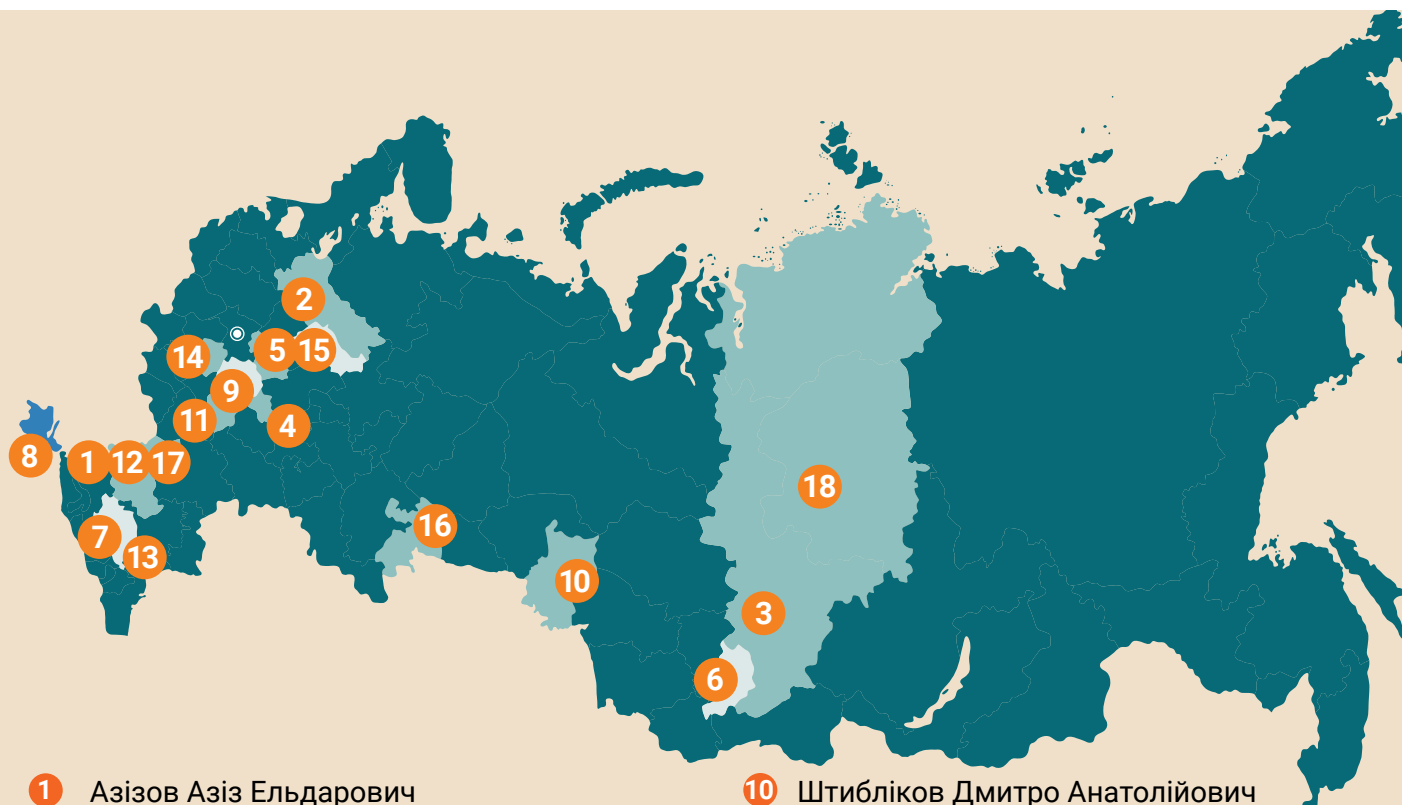
мотивованими справами: Геннадій Афанасьєв, Ахтем Чийгоз, Ільмі Умеров, Олег Сенцов, Олександр Кольченко, Євген Панов, Володимир Балух, Едем Бекіров, Наріман Джелал та єдина жінка — Леніє Умерова.

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

Окупаційна влада РФ продовжила практику кримінального переслідування громадянських журналістів за справами, сфабрикованими за терористичними статтями або статтями про зберігання зброї чи вибухівки, шпигунство, диверсію. Щонайменше **18 кримських журналістів** позбавлені особистої свободи в рамках політично мотивованих кримінальних справ: Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Владислав Єсипенко, Сейран Салієв, Марлен (Сулейман) Асанов, Тимур Ібрагімов, Сервер Мустафаєв, Осман Аріфмеметов, Ремзі Бекіров, Руслан Сулейманов, Рустем Шейхалієв, Амет Сулейманов, Асан Ахтемов, Ірина Данилович, Вілен Темер'янов, Ернес Аметов, Рустем Османов, Азіз Азізов.

КПГ направила до Незалежної міжнародної комісії ООН з розслідування порушень в Україні інформацію про місця утримання кримських журналістів. Станом на кінець 2024 року відомо, що кримські журналісти утримуються у наступних місцях несвободи:

1. Азізов Азіз — СІЗО №1, м. Ростов-на-Дону, РФ
2. Аметов Ернес — колонія №12 пос. Шексна, Вологодська обл., РФ
3. Аріфмеметов Осман — В 'язниця м. Мінусінськ, Красноярський край, РФ
4. Асанов Марлен — колонія №7, Зубово-Полянський район, п. Сосновка, Республіка Мордовія, РФ

1	Азізов Азіз Ельдарович	10	Штибліков Дмитро Анатолійович
2	Аметов Ернес Сейярович	11	Мустафаєв Сервер Рустемович
3	Аріфмеметов Осман Фератович	12	Османов Рустем Османович
4	Асанов Марлен Ріфатович	13	Бессарабов Олексій Євгенович
5	Ахтемов Асан Ісламович	14	Салієв Сейран Алімович
6	Бекіров Ремзі Рустемович	15	Сулейманов Амет Рефат
7	Данилович Ірина Броніславівна	16	Сулейманов Руслан Серверович
8	Єсипенко Владислав Леонідович	17	Темер'янов Вілен Фарідович
9	Ібрагімов Тимур Ізетович	18	Шейхалієв Рустем Дінарович

5. Ахтемов Асан — «Владимирський централ», м. Владимир, Владимирська обл., РФ
6. Бекіров Ремзі — колонія №33, м. Абакан, Республіка Хакасія, РФ
7. Данилович Ірина — колонія №7, м. Зеленокумськ, Ставропольський край, РФ
8. Єсипенко Владислав — колонія №2, м. Керч, Крим
9. Ібрагімов Тимур — колонія №5, с. Клеточки, Скопінський р-н, Рязанська обл., РФ
10. Штибліков Дмитро — колонія №6, м. Омськ, РФ
11. Мустафаєв Сервер — колонія №1, Тамбовська обл., РФ
12. Османов Рустем — СІЗО №1, м. Ростов-на-Дону, РФ
13. Бессарабов Олексій — колонія №1, с. Кочубеєвське, Ставропольський край, РФ
14. Салієв Сейран — колонія №4, м. Плавськ, Тульська обл., РФ
15. Сулейманов Амет — «Владимирський централ», м. Владимир, Владимирська обл., РФ
16. Сулейманов Руслан — тюрма м. Верхнеуральськ, Челябінська обл., РФ
17. Темер'янов Вілен — СІЗО №1, м. Ростов-на-Дону, РФ
18. Шейхалієв Рустем — тюрма №2, м. Єнісейськ, Красноярська обл., РФ

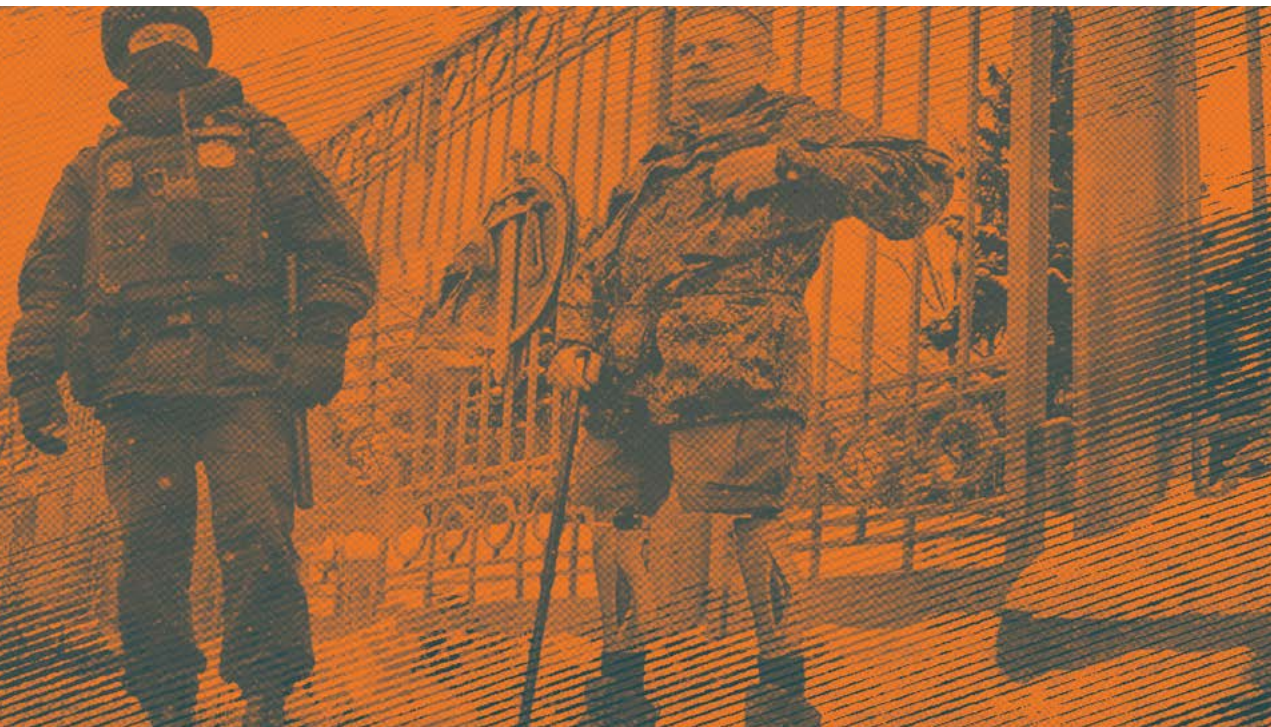
24 грудня 2024 року Путін підписав указ «Про затвердження **Стратегії протидії екстремізму в РФ на 2025 рік**», яка несе нові загрози для свободи слова та вираження поглядів у Криму та інших окупованих територіях³. В документі Україна зазначена як джерело основних й глобальних екстремістських загроз. Стратегія містить визначення, які надають можливість в подальшому використовувати ці визначення для переслідування всіх незгодних з окупацією Росією українських територій. В тексті «дискредитація збройних сил РФ» названа одним з методів маніпулювання суспільною думкою, який використовується для «дестабілізації загальнополітичної та соціально-економічної ситуації в РФ» та для підсилення «радикальних та екстремістських настроїв в російському суспільстві».

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Окупаційна влада продовжила практику переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (стаття 20.3.3. КпАП РФ, застосовується з 4 березня 2022 року).

У 2024 році КПГ задокументувала щонайменше 436 адміністративних проваджень, переданих на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»), щодо 413 з них ухвалені рішення окупаційних «судів» про адміністративне покарання (штраф або адміністративний арешт).

Всього за період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала **щонайменше 993 таких адміністративних провадження**.

За період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **993 адміністративних провадження** за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»)

³ Детальніше: <https://crimeahrg.org/uk/strategiya-rf-po-borotbi-z-ekstremizmom-na-2025-rik-cze-novi-zagrozi-dlya-gromadyan-ukraini-v-okupaczii/>

Здійснений КППГ аналіз судових рішень доводить, що адміністративна стаття «дискредитація російської армії» використовується для системних обмежень свободи вираження поглядів у Криму. Склалася практика переслідування за антивоєнні висловлювання, публікації в соцмережах зображення прапора України, спроби називати Крим окупованою територією України, за будь-які негативні вислови щодо представників російської влади та збройних сил РФ, висловлювання на підтримку України, публікації або виголошення на вулиці гасла «Слава Україні», висловлювання своєї думки із засудженням воєнних злочинів, скоєних в зоні бойових дій на території України, намагання називати «спеціальну воєнну операцію» війною.

У 2024 році зросла кількість кримінальних та адміністративних справ проти кримчан, де підставою для відкриття є публікації проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси у ФСБ та МВС РФ.

Крім того, кримчан переслідують за демонстрацію української символіки, українських пісень та гасел, використовуючи для цього ст. 20.3 КпАП («Розпалювання ненависті»). Частина 3-5 ст. 20.1 КпАП («дрібне хуліганство») також дозволяють штрафувати кримчан за розповсюдження в інтернеті «інформації, яка ображає людську гідність та суспільну моральність, явну неповагу до суспільства, держави, офіційних державних символів Російської Федерації, Федерації або органам, які здійснюють державну владу в Російській Федерації».

2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

РФ продовжує використовувати кримчан у повномасштабній війні проти України. У порушення норм міжнародного гуманітарного права триває примусовий призов кримчан до лав збройних сил РФ. Примусове залучення населення окупованих територій до служби в армії окупаючої держави є порушенням норм міжнародного права, а саме — положень ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. Дії окремих посадових осіб, відповідальних за реалізацію такого примусового залучення, є воєнним злочином згідно ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Щонайменше **554 кримінальні справи** за ст. 328 КК РФ за ухилення від служби у збройних силах рф за період окупації

Станом на 31 грудня 2024 р.

Протягом 2024 року у Криму було організовано дві примусові призовні кампанії. Всього за період окупації було реалізовано 20 призовних кампаній.

З метою примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від такої служби за ст. 328 КК РФ (*Ухилення від служби у Збройних силах РФ*). За 2024 рік в судах Криму розглядалося щонайменше 52 справи по цій статті, за якими: 45 обвинувальних вироків, 3 рішення апеляційної інстанції про залишення вироків в чинними, 1 справа закрита через закінчення строку давності, 3 справи знаходяться на розгляді. За весь період окупації КПГ задокументувала щонайменше 554 такі кримінальні справи. Кримінальне покарання не звільняє від проходження служби.

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. За 2024 рік КПГ задокументувала з числа таких військовиків, котрі воюють на боці РФ, щонайменше 361 загиблого. Всього від початку широкомасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше 841 загиблого.

АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після 24 лютого 2022 року з території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає постійні ракетні удари, удари БПЛА й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні.

Наступні атаки з Криму стали наймасштабнішими за кількістю жертв та постраждалих серед цивільного населення у 2024 році.

15 березня військові РФ завдали удару по Одесі двома ракетами «Іскандер-М» з Криму. Внаслідок обстрілу загинула 21 людина, постраждали 75. Серед жертв та постраждалих — місцеві мешканці, а також медичні працівники та співробітники ДСНС, які прибули на місце влучання першої ракети. Другий удар відбувся, коли екстрені служби надавали допомогу постраждалим від першого удару¹.

15 березня, Одеса

загинула 21 людина,
постраждали 75

29 квітня, Одеса

загинуло 8 людей, серед яких
4-річна дівчинка, постраждали 32

**8 липня, Київщина, Кривий Ріг,
Покровськ, Дніпро, Київ**

44 людини загинули,
постраждали 196

18 листопада, Одеса

загинуло 10 людей, постраждали 54

¹ <https://suspihne.media/odesa/706382-v-odesi-cerez-rankovu-ataku-e-poraneni-ova/>

29 квітня ввечері військові РФ здійснили удар з території Криму ракетою «Іскандер» з касетною бойовою частиною по прибережній зоні відпочинку в Одесі. У цей час там перебувало багато цивільних людей. Внаслідок атаки загинуло восьмеро людей, серед яких 4-річна дівчинка², 32 людини дістали поранення, зокрема вагітна жінка та двоє дітей.

Зранку 8 липня російські війська завдали комбінованого удару понад 40 ракетами різних типів, включно із балістичними ракетами «Іскандер-М» та гіперзвуковою ракетою «Циркон» з території Криму. Унаслідок влучань ракет на Київщині, у Кривому Розі, Покровську, Дніпрі та Києві 44 людини загинули, 196 отримали поранення³, з них 10 дітей. Однією з цілей атаки стала дитяча лікарня «Охматдит» у Києві.

Удень 18 листопада російські військові атакували балістичною ракетою житловий район Одеси. Внаслідок удару загинуло десятеро людей, ще 54 людини отримали поранення, серед яких п'ятеро дітей віком від 7 до 11 років⁴.

² https://lb.ua/society/2024/05/23/614944_likarni_pomerla_ditina_yaka.html

³ <https://espresso.tv/viyna-z-rosiyeyu-unaslidok-ataki-rf-8-lipnya-v-ukraini-zaginuli-44-lyudini-196-postrazhdali-dsns>

⁴ <https://suspilne.media/odesa/883009-ataka-rf-po-odesi-18-listopada-aki-poskodzenna-zafiksuvani-pravoohoronci/>

ЗДЕЯКІ МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДО КРИМУ

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

13-й пакет персональних та економічних санкцій, 23 лютого 2024 року

Запроваджені індивідуальні санкції, у тому числі, щодо представників окупаційної влади Криму та осіб, відповідальних за незаконну депортацію і мілітаризоване перевиховання українських дітей на окупованих територіях та в РФ, проти суддів, причетних до політично мотивованого переслідування Ірини Данилович, Олега Приходько, Олексія Кисельова, кримських адвокатів, журналістів, представників ініціативи «Кримська солідарність»⁵.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

Рішення по суті в першій міждержавній справі «Україна проти РФ (щодо Криму)», 25 червня 2024 року

ЄСПЛ визнав, що РФ діяла у порушення норм міжнародного гуманітарного права, встановивши своє законодавство на тимчасово окупованій території АР Крим та м. Севастополь. Суд встановив, що у Криму з 2014 року були порушені такі визначені в статтях Європейської конвенції з прав людини права як право на життя, заборона тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, право на свободу та особисту недоторканність, право на справедливий суд, відсутність покарання без закону, свобода вираження поглядів, свобода зібрань, свобода дискримінації⁶.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР ООН

Доповідь Генерального секретаря «Ситуація з дотриманням прав людини на тимчасово окупованих територіях України, включаючи Автономну Республіку Крим та м. Севастополь», 30 липня 2024 року

Доповідь охоплює період з 1 липня 2023 року до 30 червня 2024 року та висвітлює ситуацію з порушеннями норм міжнародного гуманітарного права й міжнародного права у сфері прав людини у Криму та тимчасово контрольованих або окупованих Російською Федерацією районах Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей України⁷.

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/23/russia-two-years-after-the-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-13th-package-of-individual-and-economic-sanctions/>

⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/engK%7B%22sort%22:%5B%22kdate%20Descending%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-14347%22%5D%7D>

⁷ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/225/02/pdf/n2422502.pdf>

НЕЗАЛЕЖНА МІЖНАРОДНА КОМІСІЯ З РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні, 79-та сесія Генеральної Асамблеї ООН, 25 жовтня 2024 року

Комісія дійшла висновку, що тортури, застосовані російською владою щодо українських цивільних осіб та військовополонених, є злочином проти людяності. Катування, вчинені російською владою, є поширеними, систематичними та здійснюються в рамках скоординованої державної політики. Сексуальне насильство як метод катувань є широко розповсюдженим в підконтрольних російській владі місцях позбавлення волі. Російська влада часто відмовляла у медичній допомозі полоненим, а в деяких випадках медичний персонал брав безпосередню участь у жорсткому або недбалому поводженні з полоненими.

Серед місць несвободи під контролем РФ, де Комісія підтвердила застосування тортур, є СІЗО №2 у Сімферополі⁸.

ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ ООН

Резолюція «Ситуація з правами людини на тимчасово окупованих територіях України, включаючи Автономну Республіку Крим та місто Севастополь», 17 грудня 2024 року

В резолюції вперше агресія РФ названа загарбницькою війною та засуджені порушення щодо українських військовополонених, а саме порушення прав українських військовополонених, широке і систематичне застосування тортур та інших форм жорсткого поводження, у тому числі пов'язаних із сексуальним та гендерним насильством, принизливі умови тримання під вартою та ненадання належної медичної допомоги. Резолюція підкреслює обов'язок РФ забезпечити військовополоненим зв'язок із родинами, доступ до них адвокатів і виконання інших вимог міжнародного права.

До списку політичних в'язнів Криму були додані імена Сейрана Салієва, Олега Приходька та Османа Аріфметова⁹.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ

Резолюція до 11-х роковин окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь Російською Федерацією та погіршення ситуації з правами людини в окупованому Криму, зокрема у справах Ірини Данилович, Тофіка Абдулгазієва та Амета Сулейманова, 19 грудня 2024 року

Резолюція підтверджує чітку міжнародну позицію щодо незаконної окупації Криму, засуджує систематичні порушення прав людини з боку РФ та закликає до негайного звільнення всіх кримських політв'язнів¹⁰.

⁸ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/315/17/pdf/n2431517.pdf>

⁹ <https://docs.un.org/en/A/RES/79/184>

¹⁰ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2024-0072_EN.html

КРИМСЬКА
ПРАВОЗАХИСНА
ГРУПА

НАД ОГЛЯДОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Ольга Скрипник

Ірина Седова

Тетяна Курманова

Володимир Чекригін

Анастасія Марьян

www.crimeahrg.org